

Tekijyyteen liittyvät haasteet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan arjessa

***Sanna Kaisa Spoof*, TENK**

Tekijyys tieteessä –seminaari 25.11.2015

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA (TENK)

- Perustettu asetuksella 1991
- Itsenäinen ja riippumaton asiantuntijaelin
- **OKM** nimittää jäsenet kolmivuotiskausiksi tiedeyhteisön ehdotuksesta
- Toimisto **Tieteellisten seurain valtuuskunnan** yhteydessä Helsingissä
- Puheenjohtajana kansleri emerita **Krista Varantola** ja varapuheenjohtajana professori **Markku Helin**

TENKin yhteiskunnallinen vaikuttavuus

**TUTKIMUSETIIKAN
EDISTÄMINEN JA
TUTKIMUSVILPIN
ENNALTAEHKÄISY**

**HYVÄN TIETEELLISEN
KÄYTÄNNÖN (HTK)
VALVONTA**

**TUTKI-
MUKSEN
EETTISYYS JA
LAADUKKUUS**

**TIEDEYHTEISÖN
INTEGRITEETTI**

**TIETEELLISEN
TUTKIMUKSEN
LUOTETTAVUUS**

HTK-OHJE 2012

TENKin OHJEISTOT

- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen eli **HTK-ohje** (1994 -)
- Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi
- Tutkijan ansioluettelomalli
(yhdessä Suomen Akatemian, UNIFIn ja Arenen kanssa)
- Väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessiin liittyvät tutkimuseettiset suositukset yliopistoille
(yhdessä UNIFIn kanssa) **LUONNOS 2015**

HTH-OHJE JA TEKIJYYS

- Muiden tutkijoiden työ ja saavutukset otettava asianmukaisesti huomioon mainitsemalla ja viittaamalla
- Tutkimusryhmässä ja -hankkeessa sovittava etukäteen
 - kaikkien osapuolten vastuut, oikeudet ja velvollisuudet sekä **tekijyyden periaatteet**
 - tutkimusaineistojen käyttöoikeudesta

TEKIJYYS TIETEELLISISSÄ JULKAISUISSA; TENKin määrittelyä

- kirjoittajaksi merkittävän henkilön ei itse tarvitse osallistua yhteisartikkelin kirjoittamisprosessiin
- tieteenalakohtaiset erot huomioitava
- osallistuminen uuden tiedon tuottamiseen ratkaisee:

TENK: ”Se kysymys, millaisessa palvelussuhde- tai opiskelija-asemassa tutkija on tutkimusprojektissa, ei ole merkityksellinen arvioitaessa sitä, tulisiko hänet mainita julkaisussa tekijänä. Kysymys tekijyydestä riippuu yksinomaan siitä, millaisen henkisen panoksen tutkija on antanut tutkimuksessa esitettävän uuden tiedon tuottamiseen. N.s. tekijänkunniasta, oikeudesta tulla tunnustetuksi tekijänä tutkimuspanoksen siihen riittäessä, ei voida luopua työsopimuksissa tai muissa sopimuksissa.”

- TENK ei ota kantaa tekijänoikeuskysymyksiin

HTK-OHJE, CV JA JULKAISULUETTELO

- HTK-ohje koskee myös ansio- ja julkaisuluetteloja sekä hakuasiakirjoja
- ”**Tutkijan ansioluettelomalli** on tarkoitettu ohjeistamaan ansioluettelon laatijaa siten, että ansiot tulisivat esille mahdollisimman kattavasti, totuudenmukaisina ja vertailukelpoisina. - - - Epäily paisuttelusta tai vääristelystä voi johtaa hyvän tieteellisen käytännön loukkaustutkintaan.”

HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN LOUKKAUSKATEGORIAT SUOMESSA

1. Vilppi tieteellisessä toiminnassa
2. Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä

VILPPIKATEGORIAT SUOMESSA

- Sepittäminen
 - *havainnot ja tulokset tekaistuja*
- Havaintojen vääristely
- Plagiointi
- Anastaminen
 - *tutkimusidean oikeudeton käyttö*

PLAGIOINNIN MÄÄRITELMÄ

Plagiointi eli luvaton lainaaminen:

Jonkun toisen julkituoman tutkimussuunnitelman, käsikirjoituksen, artikkelin tai muun tekstin tai sen osan, kuvallisen ilmaisun tai käännöksen esittäminen omanaan.

Plagiointia on sekä suora että mukailien tehty kopiointi.

HTK-ohje 2012

PIITTAAMATTOMUUS HYVÄSTÄ TIETEELLISESTÄ KÄYTÄNNÖSTÄ

- **Esimerkkejä tekijyyteen liittyvistä laiminlyönneistä:**
 - muiden tutkijoiden osuuden vähättely julkaisuissa, kuten mainitsematta jättäminen; puutteellinen tai epäasiallinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin
 - ns. itsensä plagiointi
 - tiedeyhteisön harhaanjohtaminen oman tutkimustyön suhteen

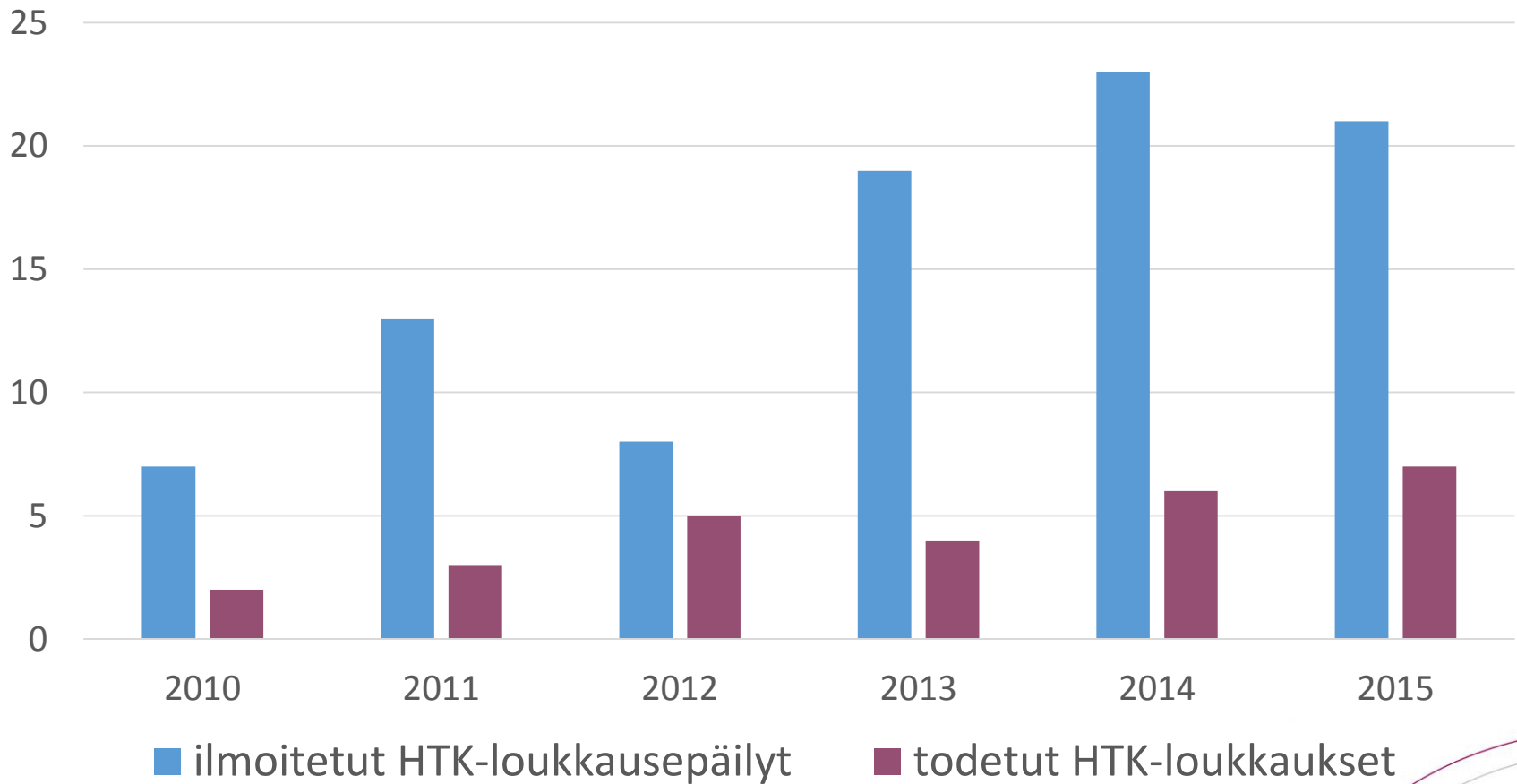
MUITA VASTUUTTOMIA MENETTELYJÄ

Esimerkkejä ns. harmaasta alueesta:

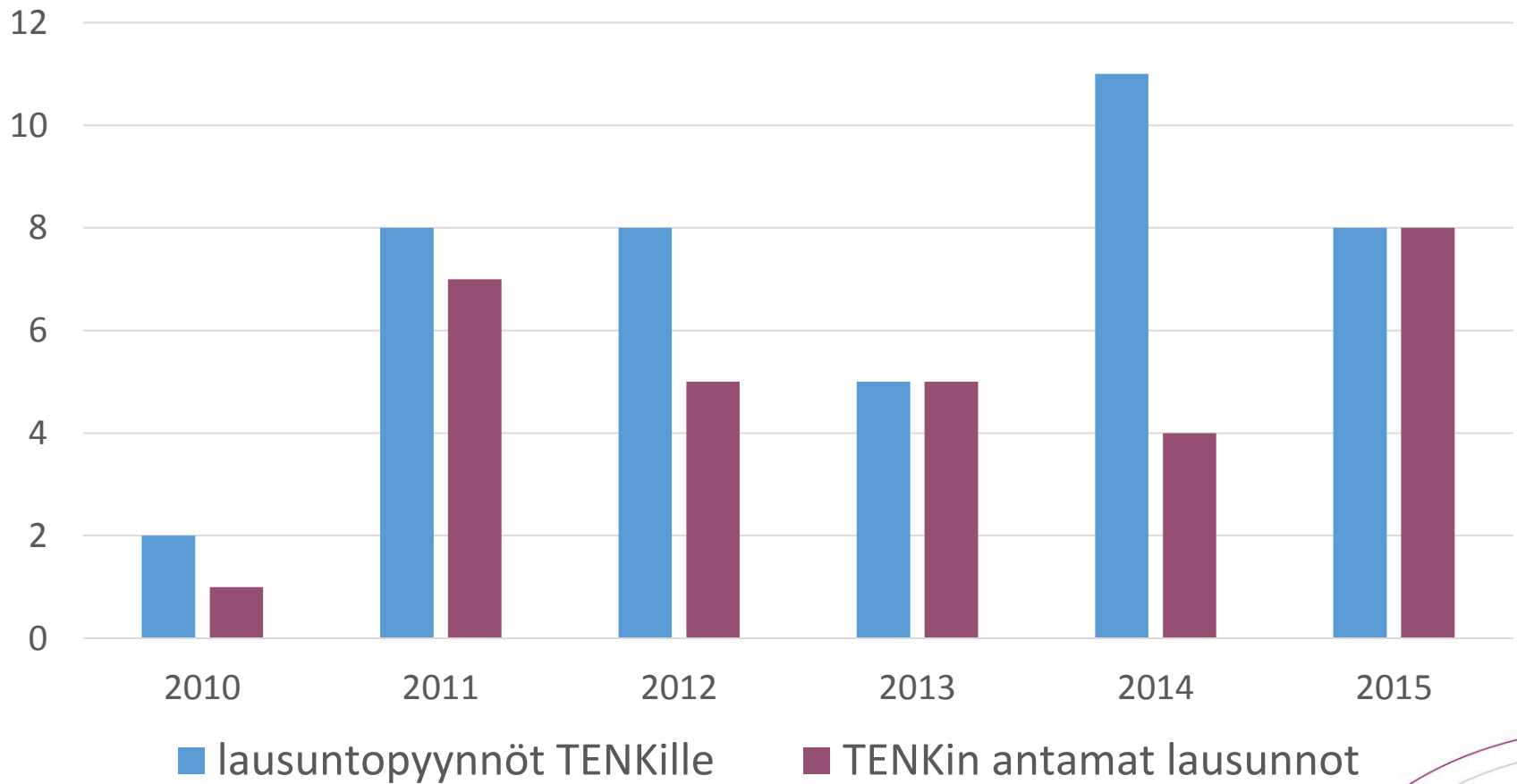
- tekijyyden manipulointi esim. sisällyttämällä tutkimukseen osallistumattomia henkilöitä tekijäluetteloon tai ns. haamukirjoittajan tekemän työn hyväksyminen tutkijan omiin nimiin
- omien tieteellisten ansioiden paisuttelu esim. ansioluettelossa tai sen käännösversioissa, julkaisuluettelossa tai omilla verkkosivuilla
- toisen tutkijan työn viivyttäminen esim. referee-toiminnan avulla
- yleisön harhauttaminen

TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja tutkimusorganisaatioissa todetut HTK-loukkaukset (24.11.2015 mennessä)

TENKin vastaanottamat HTK- lausuntopyynnöt ja antamat lausunnot

Tutkimusorganisaatioissa esillä olleiden HTK-epäilyjen ensisij. aiheet 2015 (24.11.2015 mennessä)

- Kirjoittajuus, tekijyys 4
- Toimittajuus 4
- Ansioluettelon paisuttelu 1
- Jääviys 1
- Muu piittaamattomuus hyvästä tiet. käytännöstä 3
- Plagiointi 10
- Anastus 4
- Vääristely 3
- Sepittäminen 0

Epäilyjä yhteensä 30

TENKin HTK-LAUSUNNOT 2015

Lausunnoissa ensisijaisesti käsitellyt aiheet:

- Kirjoittajuus, tekijyys 4
 - Ansioluettelomerkintä 1
 - Muu piittaamattomuus hyvästä tiet. käytännöstä 1
 - Anastus 1
 - Vääristely 1
 - Sepittäminen 0
-
- Lausuntoja yhteensä 8

HTK-TUTKINNAN ARKEA 1

- tutkimusryhmien sisäiset kiistat tutkimustulosten julkaisemisesta, myös aineistojen käyttöoikeudesta
- Tutkimusryhmien entisten jäsenten ja tutkimusapulaisten oikeudet
- kirjoittajuuskiistat; mitä vaaditaan tekijyyteen, jos julkaisussa useita kirjoittajia
- Työsopimuksella ei voi perustella tekijyyden epäämistä
- Kirjoittajajärjestyksessä tieteenalakohtaiset erot
- toimittajuudesta ei ole sovittu
- Identiteettivarkaudet jo maailmalla yleisiä
- TENK ei ota kantaa tekijänoikeuteen

HTK-TUTKINNAN ARKEA 2

- HTK-ilmoituksen tekemättä jättäminen; miten yleistä?
- HTK-loukkaukset eivät vanhennu
- sähköinen plagiaatintunnistus käytössä
- plagiointia ilmi erit. väitöskirjoissa
- väitöskirjaprosessin eettisyys ja vastuukysymykset
- kansainvälinen tiedeyhteisö; erilaiset tutkimuskulttuurit

HTK-TUTKINNAN ARKEA 3

- ansio- ja julkaisuluetteloon liittyvät paisuttelut; tarkastelussa ansioluettelot sekä hakuasiakirjoissa että verkossa
 - eri kieliversiot eivät vastaa toisiaan
 - sama julkaisu useampaan kertaan eri nimillä tai eri kielillä
 - kirjoittajajärjestyksen tarkoitushakuinen vaihtaminen
 - vastuullisen tutkijan vaihtaminen
 - oman hankevastuun liioittelu
 - tutkimustietokantamerkinnoissä epätarkkuutta

HTK-TUTKINNAN ARKEA 4

- tieteellinen näkemysero vai tutkimustulosten vääristely?
- vilppiä vai ei? *Läheltä piti* –tilanteet
- työilmapiiriongelmat usein taustalla
- jääviyskysymykset (pieni tiedeyhteisö ja kielialue)
- HTK-tutkinnan haasteena yrityssalaisuus; myös tutkijoiden omat taloudelliset intressit esillä yritysyhteistyössä
- kokemattomuutta HTK-tutkintamenettelyssä tutkimusorganisaatioissa

YHTEYSTIEDOT

Tutkimuseettinen neuvottelukunta
Pääsihteeri Sanna Kaisa Spoof

Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki
Puh. 050 - 594 1909

tenk@tsv.fi

www.tenk.fi

